

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

**АДВОКАТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ
ТА МАЙБУТНЄ**

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978–966–419–456–0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978–966–419–456–0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

держави розслідувати атаки на адвокатів. В умовах війни, коли адвокати захищають жертв конфлікту та військових злочинців, такі гарантії є критично важливими.

Список використаної літератури

1. Council of Europe. (2025). Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer (CETS No. 226). <https://rm.coe.int/1680b4c6be>
2. Committee of Ministers of the Council of Europe. (2000). Recommendation Rec(2000)21 on the freedom of exercise of the profession of lawyer. Council of Europe. <https://rm.coe.int/16805c0f2b>
3. European Court of Human Rights. (2025). Franck Michel v. Monaco (№ 39511/22, комунікована 4 вересня 2025 р.)<https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-245128>
4. European Court of Human Rights. (2021). Särgava v. Estonia (Application No. 698/19). <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-213208>
5. European Court of Human Rights. (2024). *Bersheda and Rybolovlev v. Monaco* (Application No. 14307/20). <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-234410>

Зауваження: У процесі підготовки цього тексту було використано програмне забезпечення генерації тексту (AI Grok 5, ChatGPT 5, Perplexity, Grammarly) виключно для редакційного редагування, корекції стилю, а також для перекладу окремих фрагментів тексту. Усі фактичні дані, посилання, джерела, а також висновки були особисто перевірені та підтверджені автором тексту. Відповідальність за зміст і точність юридичного аналізу повністю покладається на автора.

Валах В. В.

доцент кафедри менеджменту охорони здоров'я та психології ОНМедУ, кандидат юридичних наук, адвокат, заступник Голови Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ, член Європейської асоціації медичного права, сертифікований тренер ВША НААУ та Ради Європи

АДВОКАТ У МЕДИЧНИХ СПРАВАХ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Медичне право стає одним із найдинамічніших напрямів сучасної юридичної практики. Зростання кількості судових спорів у сфері охорони здоров'я, впровадження електронної медицини, телемедичних технологій та штучного інтелекту у клінічну діяльність створюють нові виклики для адвокатів, які представляють інтереси як пацієнтів, так і медичних працівників.

У радянський період медичні спори розглядалися переважно в межах дисциплінарних або адміністративних процедур, без належного процесуального захисту пацієнта. Становлення інституту медичного права в Україні після 1991 року зумовило появу спеціалізованих адвокатів у сфері медичних і фармацевтичних відносин.

Сьогодні адвокат у медичній справі виконує не лише представницьку, але й експертно-аналітичну функцію — забезпечує доказування причинного зв'язку, тлумачення клінічних протоколів, оцінку якості медичної допомоги. Водночас роль адвоката розширюється — він стає активним учасником формування державної політики у сфері прав пацієнтів, розробки внутрішніх стандартів медичних закладів, консультування органів охорони здоров'я щодо правових ризиків.

Сучасна практика адвокатів у медичній сфері стикається з комплексом труднощів, які лежать не лише у правовій площині, але й у сфері етики, психології, медицини та цифрових технологій. Ця категорія справ вимагає від адвоката глибокого розуміння взаємозв'язку між правом і медичною наукою, адже будь-яка помилка у формулюванні позиції або доказів може призвести до спотворення суті медичних подій.

Відсутність кодифікованого акта, який би комплексно врегулював права пацієнтів, медичних працівників та порядок надання медичної допомоги, створює нормативну прогалину. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1] залишається рамковим, і він, на жаль, не враховує сучасні виклики, як-от електронна медицина, дистанційні консультації, біоетичні стандарти та застосування штучного інтелекту.

Для адвоката це означає, що кожна справу доводиться «вибудувати» на основі мозаїки актів МОЗ України, рішень Конституційного Суду, практики ЄСПЛ та загальних принципів медичного права, що ускладнює передбачуваність результату судового розгляду. Крім того, практика національних судів досі демонструє відсутність єдиних підходів у справах про лікарські помилки чи порушення прав пацієнта, що створює ризики як для сторони захисту, так і для потерпілого.

Зауважимо, що медичні спори відзначаються високим рівнем технічності доказової бази. Визначення наявності або відсутності лікарської помилки, причинного зв'язку між діями лікаря та наслідками для пацієнта — це завжди питання медичної експертизи. Відтак, на наше глибоке переконання, адвокат повинен володіти, як мінімум, наступними навичками:

- 1) правильного формулювання питання до експертів, уникаючи підмін фактів оцінками;
- 2) вмінням орієнтуватися у стандартах надання медичної допомоги, затверджених МОЗ України;

3) розумінням, що медична документація є головним доказом, і вмінням виявляти порушення її ведення — від відсутності підписів до фальсифікації дат чи рекомендацій.

Складність полягає ще й у тому, що експертні висновки часто мають описовий характер або уникають категоричних оцінок, залишаючи простір для інтерпретацій. Це вимагає від адвоката не лише юридичного, а й медико-аналітичного мислення.

Окремою проблемою є збереження конфіденційності медичної інформації. У процесі судового захисту адвокат має право збирати й використовувати дані, що містять медичну таємницю, але одночасно зобов'язаний не допустити її розголошення поза межами судового процесу.

Положення статті 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» встановлює обов'язок збереження медичної таємниці для всіх осіб, яким вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків. Проте на практиці виникають колізії між цим правилом і процесуальними нормами щодо відкриття доказів у суді.

Застосування Закону України «Про захист персональних даних» [2] та положень GDPR [3] вимагає від адвоката знання технічних процедур захисту електронних медичних записів, особливо якщо справа пов'язана з електронною системою охорони здоров'я (e-Health). Таким чином, адвокат має оперувати одночасно нормами медичного, процесуального та кіберправа.

Швидке впровадження штучного інтелекту (ШІ) у сфері медицини відкриває нові проблеми відповідальності. Алгоритмічні системи, які допомагають у діагностиці або призначенні лікування, іноді генерують помилкові рекомендації через дефекти навчальних даних або некоректне використання.

У разі виникнення шкоди пацієнту постає питання: чиї дії стали причиною — лікаря, який довірився алгоритму, чи розробника програмного забезпечення? Відповідь на це питання сьогодні не має усталеного правового рішення. Регламент (ЄС) 2024/1083 (AI Act) [4] визначає медичні ШІ-системи як «високоризикові», однак українське законодавство лише починає адаптуватися до цих реалій.

Отже, адвокат повинен бути готовим працювати в умовах нормативної невизначеності, розуміти базові принципи функціонування таких систем і вміти аргументувати межі людської та технічної відповідальності.

Робота в медичних справах нерідко пов'язана з емоційним навантаженням: адвокат має справу з горем, втратою, почуттям провини та професійного страху. Він одночасно взаємодіє з пацієнтами, які шукають справедливості, і з лікарями, які переживають професійну кризу.

Це вимагає від адвоката високого рівня емоційного інтелекту, етичної витримки та навичок кризової комунікації. Професійне вигорання у таких справах, на жаль, є не винятком, а закономірністю, яка потребує визнання і профілактики на рівні адвокатської спільноти.

Як вбачається з усього вищезазначеного, сучасна адвокатська спільнота потребує чіткої системи спеціалізації адвокатів за галузями практики, подібної до моделей, що діють у країнах ЄС. У медичній сфері така спеціалізація має бути закріплена не лише формально, а й через реальні механізми підготовки, сертифікації та наставництва. Вища школа адвокатури НААУ вже започаткувала низку програм з медичного та фармацевтичного права, але подальший розвиток цієї практики вимагає, на нашу думку:

1) запровадження єдиного кваліфікаційного курсу з медичного права з фокусом на практику ЄСПЛ та порівняльне право;

2) створення реєстру адвокатів-медичних радників, що дозволить державним і приватним закладам охорони здоров'я залучати фахівців для правового консультування та розробки внутрішніх політик;

3) впровадження менторських програм, де досвідчені адвокати передаватимуть практичні навички роботи з експертизами, клінічними протоколами, медичними документами тощо.

Розвиток практики неможливий без міждисциплінарного діалогу між юристами, медиками, біоетиками, психологами та ІТ-фахівцями. В Україні варто створити медико-правові клініки при університетах спільно з радами адвокатів й професійними асоціаціями. Такі клініки можуть виконувати триєдину функцію: освітню, науково-аналітичну та практичну. Вони могли б стати платформою для моделювання складних кейсів: від обґрунтування медичних експертиз до складання адвокатських запитів, аналізу протоколів лікування та оцінки ризиків.

Цифровізація медицини та впровадження e-Health створюють нову реальність, у якій адвокат повинен бути цифрово грамотним фахівцем. Відтак, майбутній адвокат у медичних справах — це не лише правник, але й аналітик даних, комунікатор і стратег, який здатен адаптувати правову аргументацію до цифрової доказової бази.

Медична сфера є особливо чутливою до питань етики. Адвокат, який працює з лікарями або пацієнтами, повинен дотримуватись подвійного етичного стандарту — адвокатського та медичного. Вважаємо за доцільне доповнення ПАЕ [5] нормами, які б встановлювали межі допустимості адвокатської риторики у справах, пов'язаних із людськими трагедіями; стандарти комунікації з лікарями, пацієнтами, ЗМІ та експертами. Це допоможе уникати маніпуляцій на темі «лікарських помилок», а також формуватиме культуру взаємної поваги між сторонами у медичних спорах.

Зауважимо, що Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ вже відіграє провідну роль у формуванні практики й освітніх стандартів. Подальший розвиток у цьому напрямку нам бачиться у, наприклад, створенні постійної експертної ради при МОЗ України з участю адвокатів для аналізу проєктів нормативних актів; запровадженні механізмів саморегулювання, а саме розробка типових шаблонів документів, рекомендацій з правового аудиту клінік; ініціюванні публічних правових консультацій для медичних працівників, спрямованих на профілактику порушень, а не лише на реагування після інцидентів тощо.

Вказані кроки дозволять зробити адвокатуру не лише захисником у суді, а й системним партнером держави у побудові якісної медицини.

Як бачимо, перспективи розвитку адвокатської практики у медичних справах полягають у переході від реактивної моделі — «захистити після порушення» — до проактивної, а саме «запобігати ризикам і формувати правову культуру медицини».

Майбутній адвокат у цій сфері — це не просто правозахисник, а модератор цінностей, який допомагає медицині залишатися людяною, технологіям — безпечно інтегрованими, а праву — живим і справедливим.

Список використаної літератури

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон України 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
2. Про захист персональних даних: закон України від 1.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
3. European Union, Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the Protection of Natural Persons with regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of such Data (General Data Protection Regulation, GDPR) [2016] OJ L119/1.
4. European Union, Regulation (EU) 2024/1083 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2024 laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) [2024] OJ L204/1.
5. Правила адвокатської етики: рішення Звітно-виборного з'їзду адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf